

Stymulowanie rozwoju dzieci poprzez aktywność plastyczną

Termin „twórczość” ma wiele znaczeń, opisywany jest różnie przez różnych autorów. Najczęściej definiowana jest w ujęciu szerszym jako „wytwarzanie dzieł sztuki, działalność techniczna, naukowa, społeczna, a także tworzenie samego siebie” a w ujęciu węższym jako „proces przeżyciowo realistyczny podporządkowany wytworowi, zaś wytwór powstający w tym procesie jest czymś względnie trwałym, istniejącym subiektywnie, nowym i wartościowym” (Zborowski, 1986, s. 20). Według *Słownika Pedagogicznego* to „proces działania ludzkiego dający nowe i oryginalne wytwory oceniane w danym czasie jako społecznie wartościowe: może przejawiać się w każdej dziedzinie działalności ludzkiej” (Okoń, 1992, s. 218). Doskonałym przykładem niezwykle indywidualnego podejścia jest ukazanie, że „Twórczość to świat wyobraźni, a nie rozsądku i kalkulacji, świat tysiąca i jednej niewiadomych, które nas zachwycają lub niepokoją, nie odsłaniając do dna swych tajemnic. Wspaniały to świat, który powstaje z uniesień z rozczarowań, z sennych marzeń, z zaprzeczeń zdobytych osiągnięć lub irracjonalnej chęci stworzenia trwałego znaku własnego istnienia” (Lam, 1977, s. 26). Natomiast zdaniem Pietrasińskiego „istota procesu twórczego polega głównie na reorganizacji poprzedniego doświadczenia i stwarzaniu w oparciu o jego elementy nowych kombinacji, nowych zestawień” (Pietrasiński, 1961, s. 105).

Twórczość jest zatem „aktem zaskoczenia i chwywania związków między znanymi elementami i tworzenia z nich nowej całości” (Popek, 1985, s. 30).

Jedną z wyróżnianych w literaturze form twórczości, obok takich jak muzyczna, ruchowa, językowa jest twórczość plastyczna. Istnieją również podziały twórczości „ze względu na profesję; można mówić o twórczości muzycznej, matematycznej, technicznej, pedagogicznej” (Pietrasiński, 1969, s. 10). Zborowski wskazuje zasadniczo na trzy rodzaje twórczości „naukową, artystyczną i techniczną” (Zborowski, 1986, s. 21). Jednak twórczość plastyczna wydaje się być jedną z najbardziej dostępnych jednostkom i grupom form aktywności. Zajęcia plastyczne to także ulubiona forma działalności dziecka już od najmłodszych lat. Umożliwiają one odreagowanie napięć, rozwijają twórcze myślenie oraz wyobraźnię jednostki. Kształtują też pamięć wzrokową, zręczność manualną i zdolność

przeżywania (Ciebień, Maliszewska, 2006, s. 18). Stanowią doskonałe narzędzie diagnostyczne dla nauczyciela. A nade wszystko dostarczają wiele satysfakcji i zadowolenia z własnego działania samemu twórcy.

Dziecko bardzo wcześnie sięga po różne materiały plastyczne pozwalające wyrażać siebie zarówno na płaszczyźnie kartki, jak i w przestrzeni. Już przecież dziecko dwuletnie uzewnętrznia siebie w działaniu, a swoje inspiracje czerpie z realnego otoczenia. Maluje, rysuje, konstruuje, to co wie o świecie, co widziało w swoim najbliższym otoczeniu, co przeżyło. Rysunki stanowią dokumenty opisujące marzenia, sny, lęki, pragnienia. Swobodne, spontaniczne malowanie, rysowanie ale też lepienie, rzeźbienie, konstruowanie, itp. ma ogromne znaczenie dla rozwoju kreatywności dziecka, ale też poczucia sprawstwa i wiary we własne siły. Korzystanie z różnorodnych materiałów pozwala na stymulowanie wyobraźni dziecka, „rozwijają się także takie funkcje poznawcze, jak uwaga, pamięć i myślenie konkretno-obrazowe” (Łosiewicz, 2002, s. 54). Wychowanie plastyczne również pobudza i rozwija umiejętność wypowiedzania swojego osobistego stosunku do rzeczywistości.

Działania plastyczne są też doskonałym polem dla pracy w grupie, są niezastąpionym narzędziem integrującym zespół. Urok tworzenia zespołowego tkwi przede wszystkim w zabawie „albowiem w uroku, który roztacza, pokonujemy ludzkie bariery, w nienaruszony sposób przedstawiamy się w tej bądź innej osobie, włączamy się w wydarzenia i zdobywamy zaufanie” (Griesbeck, 2007, s. 9).

Ważne zatem jest, aby nauczyciel nieustannie zachęcał jednostki i całe grupy do poszukiwania i wypróbowywania nowych metod tworzenia. Należy ciągle inspirować dzieci do działania, wykorzystując do tego muzykę, sztukę, słowo. Swobodna twórczość dziecka powinna być zauważana i doceniana zarówno przez rodziców jak i przez nauczycieli.

Twórczość plastyczna jest płaszczyzną kształtowania myślenia, inicjatywy w działaniu, oraz integracji grupowej, która jest niezwykle ważna szczególnie na początku roku w przedszkolu i szkole. Wrzesień to dla dzieci okres poznawania, akceptacji i budowania zaufania w grupie przedszkolnej i w klasie szkolnej. Plastyka poprzez swoje właściwości potrafi wówczas zbudować bezstresową atmosferę, służy odnajdowaniu swojego miejsca i pomaga dobrze czuć się wśród rówieśników. Działania artystyczne w grupie mobilizują do tworzenia, uzewnętrzniają zainteresowania dzieci, pomagają w pokonywaniu własnych słabości. Wspólne tworzenie dodatkowo umożliwia dzieciom uczenie się od siebie.

Poniżej wymienione i opisane zostały wybrane techniki sprzyjające pracy w grupie. Koncentruję się wyłącznie na tych, które stwarzają możliwości współlistnienia ze sobą wielu

technik plastycznych, na technikach będących inspiracją do wspólnych gier i zabaw oraz umożliwiających osiągnięcie zespołowego celu:

- **Rysowanie kredą.** Warto przekonać dzieci, że kredą nie piszemy tylko na tablicy ale można wykorzystać ją również do innych działań. Można rysować kredą po ciemnym szorstkim papierze, można pisać też nią na kostce brukowej i asfalcie. Szczególnie nadaje się ona do zagospodarowania dużych płaszczyzn, co sprzyja pracy zespołowej a co wyraźnie podkreśla E. Kozłowska (Kozłowska, 1987, s. 27). Narysowane na ziemi linie lub wzory służyć mogą do licznych podwórkowych gier i zabaw (Lewicka, 1973, s. 9), które sprzyjają rozwojowi poczucia zespołowości.
- **Malowanie na szkle.** Jest to ciekawa i efektowna technika, wymaga natomiast od dzieci świadomości, iż właściwy obraz powstaje po drugiej stronie szkła. Na szkle trzeba więc najpierw malować wszystkie szczegóły, a na samym końcu to, co jest na dalszym planie kompozycji. Pamiętać też warto, że właściwy obraz będzie odwrócony. Na szkle możemy malować zwykłą plakatówką, temperą, farbami olejnymi a nawet kolorowymi lakierami do paznokci (Lewicka, 1973, s. 23-24). Grupa może wspólnie wykonać witraż na szkle łącząc różne wymyślone elementy zaproponowane przez poszczególne osoby.
- **Malowanie na tkaninach.** Do malowania możemy stosować specjalne farby do włókien, bądź też plakatówki. Najlepiej do tej techniki nadaje się białe płótno (ale ciekawe efekty można uzyskać też na materiale wielobarwnym). Dzieci najpierw mogą naszkicować a dopiero później pokryć farbą swój rysunek. Możemy malować za pomocą pędzli, szablonów, stempli a nawet palcami (Lewicka, 1973, s. 23-24). Tworzenie obrazu o dużym formacie daje dzieciom wiele radości i sprzyja wzajemnej komunikacji, pozwala dyskutować, wymieniać się poglądami i szukać wspólnych rozwiązań oraz osiągać kompromisy.
- **Mozaiki i Wydzieranki.** Sztuka technik mozaikowych polega na układaniu z drobnych kwadracików lub innych form pewnych obrazów i kształtów tworzących całość. Można wykonać je z różnych tworzyw (tkaniny, tektura, korek, skorupki jajek, stemple, kawałki papieru). Dla zabezpieczenia dzieła można pokryć całość bezbarwnym lakierem (Lewicka, 1973, s. 39).

Dodatkowo powstały obraz można malować lub ozdabiać dowolnymi metodami. Technika ta jest pomocna w wyrabianiu zręczności palców, a dodatkowo daje dzieciom szansę uzyskania ciekawego efektu i zadowolenia ze swojej pracy (Marcinkowska, Michejda-Kowalska, 1993, s. 13-21). Praca zespołowa pozwala na uzyskanie interesujących efektów, szczególnie wtedy, gdy każdy członek zespołu ma do dyspozycji tylko jeden kolor. Dzieci muszą wtedy podjąć dyskusję, wspólnie ustalić, co chcą przedstawić we wspólnym dziele. Dzieciom młodszym można zaproponować grupowe wyklejanie kawałkami wydzieranki papierowego np. latawca i wspólne „puszczanie” go podczas spaceru.

- **Collage** należy uznać za wyjątkowo interesującą technikę, podczas której dzieci wspólnie tworzą z różnych materiałów, takich jak papier, gazeta, słoma, włóczka, glina, sznurek, futro i tym podobne. Dobierają materiały i zestawiają je ze sobą według własnych koncepcji, tworząc z nich kompozycje, łącząc je nawet z rysunkiem lub malunkiem. Kontrasty barwne lub fakturowe pobudzają inwencję twórczą dzieci (Cybulska-Piskorek, 1976, s. 84). Na zalety kolażu jako techniki pracy z dziećmi wskazuje też H. Krauze-Sikorska (Krauze-Sikorska, 2006, s. 187).
- **Sztuka powstała z natury.** Mając wystarczającą ilość zebranego materiału, można ułożyć wspaniałe obrazy na ziemi. Doskonale się do tego nadają trawy, szyszki, liście, kwiatki, a także – co podkreśla W. Karolak – siano i kamienie (Karolak, 2004, s. 43). W razie niepogody można obrazy wykonać na kartkach papieru (Dahlke, 2003, s. 74). Zabawa z naturalnymi materiałami daje dziecku „nieograniczoną możliwość kombinacji technicznych i wyrazowych pozwalających uzyskać efekt o interesującej wartości artystycznej. Stwarza też możliwość zmysłowego badania cech i jakości rozmaitych materiałów” (Krauze-Sikorska, 2006, s. 187) W razie niepogody można obrazy wykonać na kartkach papieru (Dahlke, 2003, s. 74). W grupie można wówczas stworzyć ciekawe prace pod warunkiem, że zespół zachęcony zostanie do współdziałania przez nauczyciela.
- **Lepienie z plasteliny.** Wymaga łączenia ze sobą różnych elementów Z plasteliny w pracy w grupie można ulepić na przykład ZOO i dzieci same dzielą pracę między sobą, wzajemnie ustalając jak będzie wyglądać i jakie zwierzęta w nim zamieszkają oraz jak sprawiedliwie podzielić się materiałem

plastycznym. Lepienie z plasteliny wspomaga dodatkowo rozwój grafomotoryki dziecka (Lewicka, 1973, s. 52).

- **Formowanie z papieru i gazet.** Z gazet i papierów związanych sznurkiem można formować rozmaite postacie ludzkie i zwierzęce, nawet w dość dużych rozmiarach. Można tworzyć różne postacie z bajek i wspólnie z dziećmi odegrać scenki. Dodatkowo powstałe formy można ozdobić farbami, pisakami lub innymi materiałami z pomocą kleju i taśmy klejącej (Lewicka, 1973, s. 42).
- **Formowanie z masy papierowej.** Masa papierowa to bardzo wdzięczne tworzywo plastyczne o wszelakim zastosowaniu. Jej dużą zaletą jest niska cena, gdyż możemy ją wykonać samemu z wymoczonych w wodzie starych gazet i z kleju z mąki (można ją też kupić w sklepach plastycznych). Z przygotowanej masy można wykonać wiele różnych przedmiotów, takich jak: płaskorzeźby, broszki, maski, medaliony i wisiorki, paciorki, maski dekoracyjne, a nakładając ją na nadmuchany balon nawet skarbonkę. Po wyschnięciu można prace pomalować i polakierować (Lewicka, 1973, s. 56). Można wykonać w grupie maski i elementy stroju będące inspiracją do odegrania scenek i zabaw o charakterze teatralnym.
- **Modelowanie z masy solnej.** Tania i ogromnie wdzięczna technika z której można stworzyć przedmioty użytku codziennego, jak i ozdoby i dekoracje. Użyteczność prac ma dla dzieci ogromną wartość. Masę solną wykonujemy: mąki, soli, wody i w zależności od potrzeb suszenia dodać możemy odrobinę kleju do tapet, oleju lub mąki ziemniaczanej. Dzieci wylepiają podobnie jak z gliny, czy też plasteliny. Po czym swoje prace suszą lub wypalają w piecyku. Gotowe wytwory malujemy i utrwalamy lakierem. Z masy solnej można wykonać na przykład: korale, figurki, ramki, pojemnik na kredki (poprzez oblepianie formy- szerokiej rolki po papierze toaletowym), obrazków- płaskorzeźb, a nawet świeczników na podgrzewacze, które mogą stanowić wspaniały prezent dla najbliższych. Techniki te są w stanie wykonać dzieci z doklejania prostych elementów, dają duże poczucie zadowolenia (Bojarkowska-Przeniosło, 2007, s. 5-63). Masa solna daje nam również możliwości tworzenia w grupie pomocy naukowych przez dzieci, na przykład trójwymiarowej mapy gór, co dodatkowo sprzyja przyswajaniu i utrwalaniu wiedzy.

- **Modelowanie z masy termoutwardzalnej (modeliny).** Tworzywo to jest fantastycznym materiałem do pracy z dziećmi. Jej niemal nieograniczone zastosowanie daje dużo możliwości twórczych. Z modeliny możemy tworzyć na przykład: figurki, breloki, ozdoby, guziki, mozaiki, obrazki na ścianę, ramki, koszyczki plecione i wiele innych. Wystarczy trochę wyobraźni by stworzyć dzieło sztuki. Dostępna jest modelina w neutralnym – naturalnym kolorze ecru oraz barwiona. Po wykonaniu pracy należy ją wypiec w piekarniku (Heaser, 2007, s. 7-155). Dzieci w grupie mogą wykonywać wspólny projekt i podzielić między siebie pracę.
- **Formowanie brył przestrzennych z opakowań i materiałów odpadowych.** Ta technika bardzo rozwija wyobraźnię dzieci. Materiały są dowolne na przykład stare pudła, stare butelki, papiery, materiały, opakowania po margarynie, foliowe worki, kartoniki po zapalkach lub sokach i tak dalej. Zbiór materiałów jest w zasadzie nieograniczony a możliwości tyle ile fantazja nam podpowiada (Cybulska-Piskorek, 1975, s. 115). Można dzieci podzielić na grupy i poprosić by zbudowały maszynę którą polecą w kosmos albo coś zupełnie nie z tej ziemi. Dając dzieciom swobodę twórczą i mnogość materiałów na pewno nas zaskoczą swoją pomysłowością.

W dostępnej literaturze znaleźć można wiele wariantów i modyfikacji wyżej przedstawionych technik plastycznych. To, co zostało tu zaproponowane, można też dowolnie wykorzystywać, w zależności od specyfiki grupy, z którą się pracuje. To od potrzeb dzieci i specyfiki materiałów zależy jaką technikę wybierzemy, spośród całego wachlarza technik dostępnych.

Należy pamiętać, że aktywność twórcza to dla dziecka przede wszystkim przyjemna zabawa. Nie należy więc narzucać podopiecznym swoich oczekiwań, pomysłów, co pozwoli im na kierowanie się własnymi pomysłami i wyobraźnią.

Summary

The stimulation of the development of children through artistic activity

The article explains what creativity is, in the thoughts of different authors. It describes artistic activity of children in the aspect of group cooperation. The content includes propositions of artistic techniques that are favorable for group work, as inspirations for common games and plays.

Literatura

- Bojrakowska-Przeniosło A. (2007). *Ozdoby z masy solnej*, Warszawa.
- Ciebień B., Maliszewska A. (2006). *Zwykłe i niezwykle techniki plastyczne*, „Życie Szkoły”, nr 4.
- Cybulska-Piskorek J. (1976). *Twórczość plastyczna dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa.
- Dahlke T. (2003). *365 gier i zabaw*, Warszawa
- Griesbeck J. (2007). *Poznajmy się w zabawie*, Kielce.
- Haser S. (2007). *Cuda z modeliny, techniki, materiały, pomysły*, Poznań.
- Karolak W. (2004). *Sztuka jako zabawa, zabawa jako sztuka*, [w:] *Warsztaty edukacji twórczej*, red. E. Olinkiewicz, E. Repach E. Wrocław.
- Kozłowska E. (1987). *O technikach rysunkowych w klasie I*, [w:] *Czy kolor różowy może być smutny*, red. K. Michejda-Kowalska, Warszawa.
- Krauze-Sikorska H. (2006). *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Poznań.
- Lam W. (1977). *Twórczość przejawem instynktu życia*, Gdańsk.
- Lewicka J. (1973). *100 (sto) technik plastycznych*, Warszawa.
- Łosiewicz A. (2002). *Rysowanie odzwierciedla myślenie dziecka*, „Edukacja i Dialog”, nr 10.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K. (1993). *Wydzieranki, wycinanki*, Warszawa.
- Okoń W. (1992). *Słownik pedagogiczny*, Warszawa.
- Pietrański Z. (1961). *Psychologia sprawnego myślenia*, Warszawa.
- Popek S. (1985). *Twórczość artystyczna w wychowaniu dzieci i młodzieży*, Warszawa.
- Zborowski J. (1986). *Rozwijanie aktywności twórczej dzieci*, Warszawa.